

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas No.:1963/245

Karar Sayısı:1963/203

Karar Günü:23/7/1963

Resmi Gazete tarih/sayı:4.11.1963/11546

İtiraz yoluyla iptal isteminde bulunan : İş dâvalarını görmeğe yetkili Tunceli Asliye Hukuk Mahkemesi.

İtirazın konusu : Çalışma Bakanlığının kuruluş ve görevleri hakkındaki 4841 sayılı kanunun 9 uncu maddesinin A bendinin Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sının 8 inci ve 132 nci maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüş ve iptali istenmiştir.

Olay : Elâzığ - Van hudut hattı inşaat bölge müdürlüğünde gündelikli uzman işçi sıfatıyla çalıştırılan Mahmut Nedim Söylemez'in şoför Ahmet Erdoğan idaresindeki jeep arabasıyla yaptığı bir iş yolculuğu sırasında kamyonla çarpışma sonucu Ölmesi üzerine olay iş kazası kabul edilerek İşçi Sigortaları Kurumunca ölenin mirasçıları olan eşine ve oğluna 87,383,07 lira değerinde peşin sermayenin geliri bağlanmış ve rücu hakkını kullanan kurum 4772 sayılı kanunun değişik 37 nci maddesine dayanarak bu paranın kazada yüzde yüz kusurlu olduğu ileri sürülen şoför Ahmet Erdoğan'dan ve kendisini çalıştıran Bayındırlık Bakanlığında müştereken ve müteselsilen tahsili için Tunceli İş Mahkemesinde (İş dâvalarını görmeğe yetkili Tunceli Asliye Hukuk Mahkemesi) 962/1 esas sayılı dâvayı açmıştır.

Dâvâlılardan Ahmet Erdoğan vekili iş Mahkemesinin bu dâvaya Bakamayacağını ileri sürmüş; mahkeme görev konusunu sonuca bağlamak üzere sigortalı Nedim Söylemez'in işçi sayılıp sayılmayacağını incelenmesini gerekli görerek bilirkişi dinlemiş; davacı vekili bu konuda bilirkişi dinlenemeyeceğini, bir kimsenin işçi olup olmadığını belli edecek tek ve nihai merciin Çalışma Bakanlığı olduğunu iddia etmiştir. Bunun üzerine dâvâlılardan Ahmet Erdoğan vekili, Çalışma Bakanlığında bu yetkiyi veren 4841 sayılı kanunun 9 uncu maddesinin A bendinin 7/5/1956 günlü ve 1966 sayılı T. B. M. M. kararının ışığı altında aldığı anlama göre, Anayasa'ya aykırı bulunduğunu ileri sürmüş; mahkeme iddianın ciddi olduğu kanısına vararak dâvayı geri bırakmış ve Anayasa Mahkemesine başvurmuştur.

İlk inceleme :

Anayasa Mahkemesince içtüzüğün 15 inci maddesine göre yapılan ilk incelemede işte eksiklik ve içtüzüğün 15 inci maddesinin son fıkrasının uygulanmasına yer bulunmadığı anlaşıldığından esasın incelenmesi 12/6/1963 gününde kararlaştırılmıştır.

Esasın incelenmesi :

Başvurmanın esası üzerindeki rapor, Tunceli İş Mahkemesinin Kararı, duruşma tutanağı örneği ve ekleri, Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülen kanun hükmü ile dayanılan Anayasa hükümleri, bunların gerçekleri ve bunlara ilişkin meclis görüşmeleri tutanakları okunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

I- Görüşmelere başlanırken Tunceli Asliye Hukuk Mahkemesinin böyle bir başvuruda bulunup bulunamayacağı söz konusu olmuş ve üyelerden Rifat Göksu, Şemsettin Akçoğlu, İhsan Keçecioglu, Celâlettin Kuralmen ve Muhittin Gürün Mahkemenin bu dâva dolayısıyla 4841 sayılı

Esas No.:1963/245

Karar Sayısı:1963/203

kanunun 9 uncu maddesinin A bendinin iptali için Anayasa Mahkemesine başvuramayacağı görüşünü ileri sürmüşlerdir.

Mahkemenin bakmakta olduğu dâva İş Kanununa tabi sigortalı bir şahsın ölmesi ile onun yardımından mahrum kalanların halefi olarak İşçi Sigortalı Kurumunun işveren Bayındırlık Bakanlığı ve işverenin müstahdemlerinden şoför Ahmet Erdoğan aleylerine 4772 sayılı kanunun değişik 37 nci maddesi uyarınca açtığı tazminat davasıdır.

5/10/1960 günlü 10621 sayılı Resmî Gazete'de çıkan 29/6/1964 günlü ve E. 13/K. 15 sayılı içtihadı birleştirme kararına göre bu türlü dâvalarda vazifeli mahkeme iş mahkemeleridir. Dâva sırasında dâvâlılardan Erdoğan'ın vekili görev itirazında bulunmuştur. Esasen mahkeme bu ciheti re'sen nazara almak durumundadır. Dâvaya iş mahkemesinin bakabilmesi için dâvâlının işveren; davacının halefi bulunduğu kimselerin miras bırakanın ise İş Kanununa tabi sigortalı olması gerekir, öyle ise görevsizlik iddiasını bir karara bağlayabilmek için mahkeme ölen Mahmut Nedim Söylemez'in İş Kanuna tabi bir işçi olup olmadığını araştırmak zorundadır. 7/5/1956 günlü ve 1966 sayılı T. B. M. M. kararının ışığı altında 4841 sayılı kanunun 9 uncu maddesinin A bendi hükmüne göre bu konuda söz sahibi çalışma Bakanlığıdır. Mahkeme Söylemez'in İş Kanununa tabi işçi olup olmadığını Çalışma Bakanlığından soracaktır. Yani 4841 sayılı kanunun 9 uncu maddesinin A bendi mahkemenin bu dâvada uygulayacağı kanun hükümleri arasındadır. Anayasa'nın 151 inci ve 22/4/1962 günlü ve 44 sayılı kanunun 27 nci maddeleri ise mahkemeye, bir dâva sebebiyle uygulayacağı kanun hükmünü Anayasa'ya aykırı gurur veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varırsa, Anayasa Mahkemesine başvurma yetkisini taramaktadır.

Şu duruma göre, başvuranın Anayasa'nın 151 inci ve 44 sayılı kanunun 27 nci maddelerine uygun bulunduğu yukarıda adları yazılı üyelerin muhalefetleriyle ve oyçokluğu ile kararlaştırılmıştır.

II- Çalışma Bakanlığı'nın Kuruluş ve Görevleri hakkındaki 4841 sayılı kanunun, 1 inci maddesiyle Çalışma Bakanlığına genel olarak çalışma hayatının düzenlenmesi, çalışanların yaşama seviyesinin yükseltilmesi, çalışanlar ile çalıştıranlar arasındaki münasebetlerin memleket yararına ahenkleştirilmesi, memleketteki çalışma gücünün genel refahı artıracak surette verimli kılınması, tam çalışma ve sosyal güvenliğin sağlanması görevlerini ve 9 uncu maddenin A bendiyle ayrıntılı olarak Çalışma Genel Müdürlüğüne ve binnetice Çalışma Bakanlığına İş Kanununun uygulama alanının tâyinini, iş akdine, işin tanzimine, iş hayatının denetleme ve teftişine ilişkin hükümlerinin yerine getirilmesi görevlerini vermiştir.

3008 sayılı İş Kanunu, 5518 sayılı kanunla değişik 1 inci maddesiyle işçi, işveren, işveren vekili ve işyeri deyimlerini tarif ettikten sonra, yine 5518 sayılı kanunla değişik 2 nci maddesinde bu kanunun bir iş yerinde uygulanabilmesi için o işyerinin yolunda işleyebilmesini sağlamak şartıyla günde en az çalıştırılması gereken işçi sayısı üzerinden bir ölçü koymuş; böylece İş Kanununun uygulama alanının tâyinde işçi belli başlı bir unsur olmuştur, İş Kanununun 5518 sayılı kanunla değişik 1 inci maddesinin yorumlanmasına mahal bulunmadığı sonucuna varmakla beraber İş Kanununun değişik 1 ve 2 nci maddelerine ve 4841 sayılı kanunun 9 uncu maddesinin A bendine ışık tutan 7/5/1956 günlü ve 1966 sayılı T. B. M. M. kararında da belirtildiği üzere İş Kanununun uygulama alanını tâyinle görevli bulunan Çalışma Bakanlığı'nın bu alanın tâyinde belli başlı unsur olan işçilik niteliğinin kimlere verilip kimlere verilmeyeceğini tesbit ile de görevli ve yetkili bulunduğu şüphe yoktur. Bakanlığı'nın bu yoldaki işlemleri idari tasarruf niteliğinde olup, idari kazanın denetimine tabidir ve Anayasa'nın 114 üncü maddesi uyarınca Danıştay tarafından iptal edilmedikçe elbette ki mahkemeleri bağlar. Ancak bu bağlayışı yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere verilmiş bir emir ve talimat niteliğinde saymak

Esas No.:1963/245

Karar Sayısı:1963/203

mümkün ve caiz değildir. Çalışma Bakanlığı bu türlü işlemleri sadece kanunun kendisine verdiği görev ve yetkilerin gereğini yerine getirmektedir. Mahkemenin bu konuda takdirim kullanamaması ve Bakanlık bildirimlerinin İsbet derecesini araştırmaması Anayasa'nın kabul ettiği bir sistemin yani idari karar ve işlemlerin idari yargının denetimine bağlı bulunması kuralının gereği ve sonucudur. Öyle ise 4841 sayılı kanunun 9 uncu maddesinin A bendinin Anayasa'ya aykırı olduğu düşünülemez; itirazın reddi gerekir.

Sonuç:

Çalışma Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri hakkındaki 4841 sayılı kanunun 9 uncu maddesinin A bendi Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sına aykırı olmadığından itirazın reddine esasta oybirliği ve gerekçede üyelere Osman Yeten, İsmail Hakkı Ülkmen, Şemsettin Akçoğlu, İhsan Keçeciođlu ve Ekrem Tüzemen'in muhalefetleriyle ve oyçokluğu ile 23/7/1963 gününde karar verildi.

Başkan 44 sayılı kanunun 37 nci maddesi uyarınca seçilen Lütfi Akadlı	Üye Osman Yeten	Üye Rifat Göksu	Üye İ. Hakkı Ülkmen
Üye Şemsettin Akçoğlu	Üye İbrahim Senil	Üye İhsan Keçeciođlu (muhalefet şerhim eklidir)	Üye Salim Başol
Üye Celâlettin Kuralmen (muhalefet şerhim iliřiktir)	Üye Hakkı Ketenođlu	Üye Fazıl Uluocak	Üye Avni Givda
Üye Muhittin Gürün (muhalefet şerhim eklidir)	Üye Lütfi Ömerbař	Üye Ekrem Tüzemen	

MUHALEFET ŞERHİ

İşçi dâvalarını görmekle yetkili Tunceli Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından bu dosya ile açılmış olan dâva, Çalışma Bakanlığı Kuruluş ve Görevleri hakkındaki 28/1/1946 tarihli ve 4841 sayılı kanunun 9 uncu maddesinin A bendinin Anayasa'ya aykırı olduğundan iptalini hedef tutmaktadır.

Bahse konu 9 uncu madde hükmü aynen şöyledir :

(Madde 9- Çalışma Genel Müdürlüğünün görevleri şunlardır :

A- İş Kanununun uygulanma alanının tayini iş akdi, işin tanzimi, iş hayatının denetlenme ve teftişine ait hükümlerin yerine getirilmesiyle ilgili işlemleri yürütmek,

B- A fıkrasında yazılı görevlerle ilgili kanun ve tüzüklerin taşanlarını hazırlamak).

Görülüyorki maddenin A fıkrası hükmü, Çalışma Bakanlığı içerisinde de bir daire olan Çalışma Genel Müdürlüğünün görevlerinden bir kısmını belirtmektedir.

Bu maddede bir şahsın işçi olup olmadığına tâyin ve tesbiti görevinin bu daireye verildiğine ve bu husustaki kararlara karşı dâva yolunun kapatılmış olduğuna dair bir hüküm yoktur.

Mahkemece bu konudaki itirazın mesnedi olarak Büyük Millet Meclisinin 7/5/1956 tarih ve 1966 sayılı Umumi Heyet kararı ileri sürülmektedir.

Bahse konu Umumi Heyetin kararı da aynen şöyledir :

"İş Kanununun 5518 sayılı kanunla muaddel birinci maddesinin tefsirine mahal bulunmadığı hakkında Umumi Heyet Kararı :

Karar numarası 1966

İş Kanununun 5518 sayılı kanunla muaddel birinci maddesinin tefsirine mahal bulunmadığına dair Çalışma Encümenince hazırlanan aşağıdaki mazbata Umumi Heyetin 7/5/1956 tarihli in'ikadında kabul edilmiştir.

-YÜKSEK REİSLİĞE-

İş Kanununun 5518 sayılı kanunla muaddel birinci maddesinin tefsiri hakkındaki Başvekâlet tezkeresi, Çalışma ve Maliye Vekâletleri Temsilcilerinin de iştirakiyle Encümenimizin 20/4/1956 tarihli toplantısında tetkik ve müzakere olundu.

Mezkûr tezkereden, İş Kanununun birinci madesindeki işçi tefrikinin mâna ve şumulünün tâyini ile ilgili olarak 6452 sayılı kanunla işçilere ödenmesi derpiş olunan ikramiyenin müstahaklarının tesbiti ve umumiyetle İş Kanununun tatbik sahasının tâyini bakımından tatbikatta, işçi vasfında olanların tefriki ve bu tefriki yapacak selâhiyetli merciin tâyini hususlarında tereddüde düşüldüğü anlaşılmaktadır.

İş Kanununun 5518 sayılı kanunla muaddel ikinci maddesinin A fıkrasında (Bu kanun mahiyeti itibariyle yolunda işleyebilmesi için günde en az 10 işçi çalıştırmayı gerektiren iş yerlerine ve buralarda çalışan işçilerle bunların iş verenlerine uygulanır.

Esas No.:1963/245
Karar Sayısı:1963/203

Vukubulacak itirazlar kanunun uygulanmasını durdurmaz, itiraz Bakanlıkça incelenerek kesin karara bağlanır).

Hükmü bulunduğu ve bir işyerlerinin İş Kanunu şümulünde bırakılmasının bu iş yerinde çalışanlardan hangilerinin işçi vasfında olup olmadığının tesbiti ile alakalı bulunduğu göre ve diğer taraftan Çalışma Vekâletinin Kuruluş ve Görevleri hakkındaki 4841 sayılı Kanunun 9 uncu maddesinin A fıkrasında Çalışma Genel Müdürlüğünün görevleri meyanında (İş Kanununun uygulanma alanının tâyini) hususu da tadat olduğuna ve İş Kanununun tatbik sahası şümulünün tesbirinde yalnız iş yerinin değil, işçi ve iş verenin de bahis mevzuu olacağına göre bir iş yerinde çalışanlardan hangilerinin İş Kanununun muaddel birinci maddesi şümulüne giren işçi vasfında olup olmadığının tâyini hususunun Çalışma Vekâletine mevdu vazife ve salâhiyetler cümlesinden bulunduğu aşikâr olduğundan mezkûr birinci maddenin ayrıca tefsirine mahal bulunmadığına ittifakla karar verilmiştir).

Görülüyorki söz konusu Umumi Heyet kararı, mahkemece Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülen 4841 sayılı kanunun 9 uncu maddesinin A fıkrası hakkında olmayıp İş Kanununun 5518 sayılı kanunla değiştirilen birinci maddesi hakkındadır. Karar içerisinde 4841 sayılı kanunun 9 uncu maddesinden, dolayısıyla ve İş Kanununun birinci maddesindeki hükmün tatbikiyle ilgilendirmek suretiyle bahis edilmiştir. Kaldı ki İş Kanununun birinci maddesinin; iş yerini ve işçiyi tâyin ve tesbit etmek vazifesini Çalışma Bakanlığının mahallî teşkilâtına verdiği, ancak itiraz halinde Bakanlığa görev yükletildiği de, maddenin metninde açıkça görülmektedir.

Bu duruma göre İtirazda bulunan Tunceli Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından nezdinde açılmış bulunan dâvada, dâvâlinin işçi olup olmadığı hususunun çözümünde uygulanacak kanun hükümleri Çalışma Bakanlığı Kuruluş ve Görevleri hakkındaki 4841 sayılı kanunun 9 uncu maddesinin A fıkrası olmayıp İş Kanununun 5518 sayılı kanunla değiştirilen birinci maddesiyle Büyük Millet Meclisinin bu maddenin yorumuna mahal bulunmadığı hakkındaki 1966 sayılı Umumi Heyet kararıdır.

Anayasa'nın 147 nci maddesiyle Anayasa Mahkemesine verilen vazife, kanunlarının ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüklerinin Anayasa'ya uygunluğunu denetlemekten ibarettir. Yine Anayasa'nın 151 inci maddesine göre bir dâvaya bakmakta olan mahkemenin, uygulanacak kanunun hükmünü Anayasa'ya aykırı görmesi veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varması halinde Anayasa Mahkemesine itirazda bulunması mümkün olabilmektedir. Bu hükümlerden de anlaşıldığı üzere, Anayasamız yorum müessesesini kabul etmediği ve kanunların yorumu hakkını Büyük Millet Meclisine tanımadığı cihetle yorumların veya yorumlarla ilgili Meclis kararlarının Anayasa'ya aykırılığı yargılama mevzuu üzerinde bir hüküm sevketmemiştir.

Ancak Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri hakkındaki 44 sayılı kanunun geçici 5 inci maddesinin son fıkrasında bu konu ile ilgili hüküm bulunmakta olup, aynen şöyle denilmektedir :

"25 Ekim 1961 tarihinden önce Yasama Organınca alınan yorum istemlerine ilişkin kararlar hakkında bu madde gereğince iptal dâvası açılmaz. Ancak Anayasa Mahkemesi, bu şekilde karar konusu teşkil etmiş kanun veya kanun mahiyetindeki metinleri veyahut bunların belirli madde ve hükümlerini, yorum istemine ilişkin kararda açıklanan mâna içerisinde ele almak mecburiyetindedir."

Görülüyorki yorum istemleriyle ilgili Büyük Millet Meclisi kararlarının; Anayasa'ya aykırılığı iddiasıyla müstakillen itiraz ve iptal dâvasına konu olmaları mümkün değildir. Ancak bir

Esas No.:1963/245
Karar Sayısı:1963/203

kanun hükmü hakkında, o hükmün yorumu ile ilgili Büyük Millet Meclisi kararı bulunduğu takdirde o hükmün mezkûr karardaki mânâ dairesinde ele alınması icap etmektedir.

Yukarıda da belirtildiği üzere itiraz eden Tunceli Asliye Hukuk Mahkemesince, nezdinde açılmış olan dâvada dâvâlı tarafın işçi vasfında olup, olmadığının tâyini hususunda uygulanacak kanun hükmü çalışma Bakanlığı Kuruluş ve Görevleri hakkındaki kanunun 9 uncu maddesinin A fıkrası olmayıp İş Kanununun değişik birinci maddesidir ve bu maddenin de 1966 sayılı Büyük Millet Meclisi Kararında belirtilen mânâsıdır.

Bu duruma göre mahkemece sözü geçen İş Kanununun değişik birinci maddesinin Anayasa'ya aykırılığı konusunda bir itirazda bulunulması mümkün olabilir. Halbuki mahkeme, muhakeme edeceği dâvada uygulanması bahis konusu olmıyan 4841 sayılı kanunun 9 uncu maddesinin A fıkrasının Anayasa'ya aykırılığını ileri sürmüş ve itirazın bu maddeye ve bu madde hakkında ittihaz edilmemiş olan 1966 sayılı Büyük Millet Meclisi kararına yöneltmiştir.

Bu sebeplerle, Tunceli Asliye Hukuk Mahkemesi, bakmakta olduğu dâva dolayısıyla, o dâvada uygulanacak bir kanun hükmü olmayan 4841 sayılı kanunun 9 uncu maddesinin A fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğundan bahisle mahkememize itirazda bulunamayacağından kararın bu itirazı kabul, eden kısmına muhalifim.

Üye

Muhittin Gürün

MUHALEFET ŞERHİ

Olay : Trafik kazasında ölen Elâzığ - Van inşaat Bölge Müdürü Yüksek Mühendis Mahmut Nedim Söylemez'in mirasçılarına İşçi Sigortaları Kurumunca ödenen tazminatın rücuen kazayı yapan Bayındırlık Bakanlığı Şoförü Ahmet Erdoğan ile adı geçen bakanlıktan müştereken ve müteselsilen tahsili talebiyle İşçi Sigortaları Kurumu tarafından iş dâvalarını görmekle görevli Tunceli Asliye Hukuk Mahkemesine açılan dâvada; ölen şahsın işçi sayılıp sayılmıyacağıının tesbitidir.

1- İptali istenen hüküm; Çalışma Bakanlığının kuruluş ve görevleri hakkındaki 4841 sayılı kanunun 9 uncu maddesinin A bendidir. Bu madde Çalışma Genel Müdürlüğünün görevini göstermekte olup A bendi "İş Kanununun uygulama alanının tayini iş akdi, işin tanzimi, iş hayatını denetleme ve teftişine ait hükümlerin yerine getirilmesiyle ilgili işlemleri yürütmek" şeklindedir.

İtirazda söz konusu olan 7/5/1956 gün ve 1966 sayılı T. B. Millet Meclisi Kararı; İş Kanununun 5518 sayılı kanunla değişik birinci maddesindeki (İşçi) deyiminin anlam ve kapsamını tayindeki tereddüdü gidermek amacı ile Başvekâlet tezkeresi üzerine alınmış ve kararda sözü geçen 1 inci maddenin ayrıca tefsirine mahal bulunmadığını izah sadedinde 4841 sayılı kanunun 9 uncu maddesinin A bendinde Çalışma Genel Müdürlüğünün görevleri meyanında İş Kanununun uygulama alanının da sayılmasına ve kanunun uygulama alanının tayininde yalnız iş yerinin değil, işçi ve işvereninde bahis konusu olacağına göre : Bir iş yerinde çalışan kimselerden hangilerinin işçi vasfında bulduklarının tâyininin Çalışma Bakanlığına verilmiş görev ve yetkilerinden olduğu belirtilmiştir.

Esas No.:1963/245
Karar Sayısı:1963/203

Mahkeme gerekçesinde; T. B. Millet Meclisinin bu kararı bir şahsın işçi sayılıp sayılmadığının tâyin ve tesbiti için mahkemeleri behemahal Çalışma Bakanlığının mütalâasına başvurmak ve neticede bu mütalâa ile bağlı kalmak zorunda bırakmıştır : Nitekim Yargıtay 4 üncü Hukuk Dairesi de bu şekilde yani Çalışma Bakanlığından sorulması ve alınacak cevaba göre karar verilmesi gerektiği içtihadında bulunmuştur. Çalışma Bakanlığının bu yoldaki işlemlerinin yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere verilmiş emir ve talimat niteliğinde olması bakımından Anayasa'nın 132 nci maddesine aykırı denmekte ve bu sebeple de 4841 sayılı kanunun 9 uncu maddesinin A bendinin iptali istenmekte ise de;

Çalışma Genel Müdürlüğünün görevini gösteren bu maddede bir şahsın işçi sayılıp sayılmadığının tâyin ve tesbiti görevinin bu daireye verildiğine dair bir hüküm bulunmamaktadır. İşçiyi tarif eden hüküm; İşçi Kanununun 5518 sayılı kanunla değişik 1 inci maddesinde yer almıştır. Ve Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı da sözü edilen 1 inci maddeye göre alınmıştır. Ve bu maddedeki işçi tarifine ilişkindir. Bu kararda 4843 sayılı kanunun 9 uncu maddesinden bahsedilmesi İş Kanununun değişik 1 inci maddesinin tatbikatı ile ilgili görülmesindedir. Şu hale göre Dâvada uygulanacak hüküm iptal istemine konu olan 4841 sayılı kanunun 9 uncu maddesinin A bendi olmayıp İş Kanununun işçi tarifini kapsayan değişik 1 inci maddesidir.

Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri hakkındaki 44 sayılı kanunun 5 inci maddesinin son fıkrasında 25 Ekim 1961 tarihinden Önce yasama organınca alınan yorum istemlerine ilişkin kararlar hakkında bu madde gereğince iptal dâvası açılmıyacağı ancak Anayasa Mahkemesinin bu şekilde karar konusunu teşkil etmiş kanun ve kanun mahiyetinde ki metinlere veyahut bunların belirli madde ve hükümlerini, yorum istemine ilişkin kararda açıklanan mâna içerisinde ele almak mecburiyetinde olduğu belirtilmiş olduğuna göre; mahkemenin yorum istemleriyle ilgili T. B. Millet Meclisi kararlarının iptali için Anayasa Mahkemesine başvuramıyacağı da bir gerçektir.

O halde yukarıda açıklandığı üzere iptali istenen 4841 sayılı kanunun 9 uncu maddesinin A bendinin mahkemenin bu dâvada uygulayacağı bir hüküm olmamasına ve 7/5/1956 gün ve 1966 sayılı T. B. Millet Meclisinin kararının da İş Kanununun değişik 1 inci maddesinin tefsirine mahal olmadığına ilişkin bulunmasına göre Anayasa'nın 151 inci maddesi sarahati karşısında mahkemenin itiraz yolu ile Anayasa Mahkemesine başvuramıyacağı cihetle itirazın esası incelenmeksizin bu sebepten reddine karar verilmesi gerektiği reyindeyim.

2- Mahkemenin sorusu üzerine bir iş yerinde çalışan bir kimsenin işçi sayılıp sayılmıyacağının Büyük Millet Meclisi kararı uyarınca Çalışma Bakanlığınca bildirilmesi, mevcut bir hukukî durumu belirtmekten ibaret bir işlem olup binnetice doğrudan doğruya adli yargı mercilerince halli lâzım gelen bir ihtilâfa taallük etmesi bakımından hususi hükümle görevlendirilmiş resmî bilirkişi mütalâası niteliğindedir. Bu itibarla hâkimi takyit etmiyeceğinden Anayasa'ya aykırı bir tarafı bulunmadığı cihetle itirazın bu yönden reddi gerekeceği düşüncesiyle bu işlemin Bakanlığın idarî tasarruflarından olduğu ve idari yargı merciinin denetimine tabi bulunduğu yolundaki çoğunluk gerekçesine de muhalifim.

Üye

İhsan Keçecioglu

-MUHALEFET ŞERHİ-

İtirazda bulunan mahkemenin bakmakta olduğu dâvanın konusu, bir trafik kazasında ölen şahsın işçi sayılıp sayılmayacağını tâyin ve tesbiten ibaret bulunmaktadır. Mahkeme ise (Çalışma Bakanlığının Kuruluşu ve Görevleri hakkındaki 4841 sayılı kanunun (9) uncu maddesinin (A) bendinin iptalini istemektedir. Bu bend (Çalışma Genel Müdürlüğü) nün görevinin (İş Kanununun uygulanma alanını tâyin, iş akdi, işin tanzimi, iş hayatını denetleme ve teftişe ait hükümlerin yerine getirilmesi ile ilgili işlemleri yürütmek) olduğunu göstermektedir.

İtirazda bahis konusu edilen 1966 sayılı tefsir istemine ilişkin Türkiye Büyük (Millet Meclisi kararı da İş Kanununun 5518 sayılı kanunla değiştirilen (1) inci maddesindeki (İşçi) tabirinin mânasını tâyine taallük etmektedir. Anayasa'nın (151) inci maddesine göre,bir dâvaya bakmakta olan mahkemenin, ancak uygulanacak kanun hükmünü Anayasa'ya aykırı görmesi veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varması halinde Anayasa Mahkemesine itirazda bulunması mümkündür. (Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri) hakkındaki kanunun geçici (5) inci maddesinin son fıkrasında da (25 Ekim 1961 tarihinden önce yasama organınca alınan yorum istemlerine ilişkin kararlar hakkında iptal dâvası açılmıyacağı, ancak Anayasa Mahkemesinin bu şekilde karar konusu teşkil etmiş, kanun veya kanun mahiyetindeki metinleri veyahut bunların belirli madde ve hükümlerini yorum istemine ilişkin kararda açıklanan mâna içerisinde ele almak mecburiyetinde bulunduğu) belirtilmiştir.

İtirazda bulunan mahkemede bakılmakta olan dâvada Ölen şahsın (İşçi) vasfını haiz olup olmadığını tâyin hususunda uygulanacak kanun hükmü ise (4841) sayılı kanunun (9) uncu maddesinin (A) bendi olmayıp İş Kanunu'nun değişik (1) inci maddesi ve buna taallük eden 1960 sayılı Büyük Millet Meclisi kararının belirtilen mânası olmak lâzım gelir.

Mahkeme, 4841 sayılı Kanunun (9) uncu maddesinin (A) bendinin Anayasa'ya aykırılığını ileri sürmüş ve itirazın bu madde ile bu madde hakkında alınan 1966 sayılı Büyük Millet Meclisi kararına yöneltmiş olmasına ve halbuki sözü geçen 4841 sayılı kanunun (9) uncu maddesinin (A) bendi mahkemenin bakmakta olduğu dâvada uygulanacak bir hüküm bulunmamasına göre bu bendin Anayasa'ya aykırı olduğundan bahisle mahkemenin itiraz etmeğe yetkisi olmadığı ve bu sebeple itirazın reddi lâzım geldiği reyindeyiz.

Üye
Rifat Göksu

Üye
Celalettin Kuralmen

-MUHALEFET ŞERHİ -

Olayda bir iş ihtilâfi bahis konusu değildir. Sadece bir trafik kazasında ölen Elazığ - Van inşaat bölge müdürü Yüksek Mühendis Mahmut Nedim Söylemez'in mirasçılarına İşçi Sigortaları Kurumu tarafından ödenen tazminatın rücu kazayı yapan Bayındırlık Bakanlığı şoförü Ahmet Erdoğan ile adı geçen bakanlıktan müştereken ve müteselsilen tahsili zımında açılan dâva dolayısıyla ölü Mahmut Nedim Söylemez'in işçi sayılıp sayılmayacağına taallük etmektedir.

Yargıtay 4 üncü Hukuk Dairesi Türkiye Büyük Millet Meclisinin 7/5/1956 tarihli ve 1966 sayılı kararı gereğince bir şahsın işçi sayılıp sayılmıyacağı hususunun tâyini yetkisi mutlak şekilde Çalışma Bakanlığına ait olduğundan mahkemelerce adı geçen Bakanlığın mütalâası alınması ve ona uyulması gerekeceğini içtihat etmiş ve Elâzığ İş Mahkemesi de sözü geçen meclis kararının mahkemeleri bağladığını ve delillerin serbestçe takdirine ve bilirkişi vasıtasıyla inceleme yapılmasına mâni olduğunu ve bu niteliği ile mahkemelere verilmiş bir talimat mahiyetini aldığını ve bu sebeple bu kararın matufu olan Çalışma Bakanlığı Kuruluş ve Görevleri hakkındaki 28/1/1946 tarihli ve 4841 sayılı kanunun 9 uncu maddesinin A bendinin Anayasa'nın 133 üncü maddesine aykırı bulunduğunu ileri sürerek iptalini istemiştir.

Halbuki 1966 sayılı Meclis kararı, Çalışma Bakanlığına böyle mutlak bir yetki veren bir hükmü ihtiva etmeyip esasında işçilere ikramiye verilmesini âmir bulunan 6452 sayılı kanunun uygulanmasında bazı dairelerle Sayıştay Genel Kurulu arasında çıkan bir görüş ayrılığı sebebiyle İş Kanununun 5518 sayılı kanunla değiştirilen birinci maddesindeki işçi tabiimin mâna ve şümulünü tâyin için mezkûr maddenin tefsirini isteyen Hükümet talebi üzerine maddenin açık olduğu ve tefsire ihtiyaç bulunmadığı hakkında ittihaz edilmiştir.

Mezkûr kararda hükümet talebinin "6452 sayılı kanunla işçilere ödenmesi derpiş edilen ikramiyenin müstahiklerinin tesbiti ve umumiyetle İş Kanununun tatbik sahasının tâyini bakımından tatbikatta işçi vasfında olanların tefrik ve bu tefriki yapacak selâhiyetli merciin tâyini hususlarına taalluk ettiği" açıklanmış ve İş Kanununun 5518 sayılı kanunla tadil edilen birinci ve ikinci maddeleri hükümlerine ve Çalışma Bakanlığı Kuruluş ve Görevleri hakkındaki 4841 sayılı kanunun Çalışma Genel Müdürlüğünün Görevlerini sayan 9 uncu maddesinin A bendinde (İş Kanununun uygulama alanının tâyini) hususu da gösterilmiş olduğuna işaret edilerek (İş Kanununun tatbik sahası şümulünün tesbitinde yalnız iş yerinin değil, işçi ve işverenin de bahis mevzuu olacağına göre bir iş yerinde çalışanlardan hangilerinin İş Kanununun muaddel birinci maddesi şümulüne giren işçi vasfında olduğunun tâyini hususunun çalışma Vekâletine mevdu vazife ve selâhiyetler cümlesinden olduğu belirtilerek İş Kanununun birinci maddesinin ayrıca tefsirine mahal bulunmadığı) beyan edilmiştir.

Görülüyor ki Meclis kararında her türlü ihtilâflarda bir şahsın işçi sayılıp sayılmıyacağı yetkisinin Çalışma Bakanlığına mevdu bulunduğunu gösteren bir hüküm yoktur. Aksine Çalışma Bakanlığının merkezi idare teşkilâtı arasında İş kanununun uygulanması görevini yüklenmiş olması itibariyle bir işyerinin İş Kanununa tabi yerlerden olup olmadığına tâyini bakımından yetkili olduğunu belirtmektedir. Tatbikat alanında bir şahsın işçi niteliğini hazi olup olmadığı yalnız İş Kanununun uygulanması bakımından değil, bilfarz vergi mevzuatının uygulanması gibi İş Kanununun tatbikatı ile ilgili bulunmayan hususlarda da bahis konusu olabilir. İş Kanununun uygulama alanı dışında bu hususun tâyini yetkisi Çalışma Bakanlığını ilgilendirmez. Bu itibarla Çalışma Bakanlığının İş Kanununun uygulanması dışında bu hususa dair vereceği karar, nihayet mütehasıs bir daire sıfatı ile bir görüş ve mütalâa beyanından ileri geçemez; ve diğer kanunların uygulanması ile görevli daireleri ve özellikle yargı organlarını bağlayamaz.

Çalışma Bakanlığının bu kabil mütalâalarını idari yargı tarafından bozulmadıkça lazımlüinfaz bir karar saymak mümkündür değildir. Çünkü adı geçen Bakanlığın görev ve yetkisi çalışma hayatının düzenlenmesi ve bu düzeni koyan İş Kanununun uygulama alanının tesbiti, işçi ve işveren münasebetlerinin tanzimidir, ve ancak o alan içinde vereceği kararlar lâzımlüicra bir mahiyet arzeder. Yoksa İş Kanununun uygulanması dışında işçi ile ilgili her konuda vereceği kararı lazımlüinfaz bir idari tasarruf mahiyetinde telâkki etmek idare hukuku esasları ile telif edilemez.

Bu itibarla Yargıtay 4 üncü Hukuk Dairesinin içtihadı alt mahkemelerce lâzımlü ittiba olmakla beraber bu lüzum Meclis kararından değil doğrudan doğruya o kararı Çalışma Bakanlığına

Esas No.:1963/245
Karar Sayısı:1963/203

geniş bir yetki veren mahiyette telâkki eden Yargıtay 4 üncü Hukuk Dairesi içtihadından doğmakta bulunduğu ve bizatihi mahkemeleri bağlayıcı bir mahiyet taşımadığı gibi lazımlıinfaz bir idari karar mahiyetinde de bulunmadığı cihetle dâvanın bu gerekçe ile reddi icap edeceği mütalâası ile çoğunluk kararının gerekçesine muhalifim.

Üye

İsmail Hakkı
Ülkmen

-MUHALEFET ŞERHİ-

1- Tunceli Asliye Hukuk (tş) Mahkemesinin Anayasaya aykırı gördüğü hüküm, Çalışma Bakanlığının Kuruluşu ve Görevleri hakkındaki 4841 sayılı kanunun 9 uncu maddesinin A bendinde yer almaktadır. Bu hükmün mahkemece üzerinde durulan bir ibaresine göre (İş) Kanununun uygulanma alanının tâyini görevi Çalışma Genel Müdürlüğüne mevdudur.

Bakanlıkların kuruluş ve görevlerini tâyin eden kanunların o bakanlığa mevdu hizmetlerin hangi dairelerce görüleceğini gösteren hükümleri harici münasebetlerde uygulanacak nitelikte değildir, o daire veya bakanlıkça anlaşıldığı mânada yerleşen tatbikat hiçbir meselede ihtilâf konusu olamaz; bakanlığın görevleriyle ilgili mevzularda karar mevkiinde bulunan bakandır. Bakanlığa verilmiş bir görevin o bakanlığın hangi dairesince ifa edileceğini gösteren bir hükmün - konusu ne olursa olsun - hiçbir ihtilâfi halletmeyeceğine; binnetice, hiçbir dâvada uygulanamayacağına şüphe bulunmadığından ve Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri hakkındaki 44 sayılı kanunun 27 nci maddesi gereğince mahkemeler, ancak gördükleri bir dâvada uygulanacak kanun hükümleri hakkında Anayasa'ya aykırılık iddiasıyla mahkememize başvurabileceklerinden, bu maddeye uygun bulunmayan müracaatın yetki bakımından reddi gerekir.

2- Tunceli Mahkemesi kararından anlaşıldığına göre: Bir trafik kazasında ölen ve ailesine İşçi Sigortaları Kurumunca tazminat verilen bir kimsenin hakikatte İşçi olmadığı, Kurum tarafından açılan rücu dâvasında, ölüme sebebiyet veren şoförün vekili tarafından ileri sürülmüş, mahkeme de - vazifeli olup olmadığını tâyin için - Ölen kimsenin işçi olup olmadığını araştırmaya lüzum görmüştür. Bu konuda evvelâ bilirkişi tetkikatı yaptırılmışken sonradan 7/5/1956 tarihli ve 1966 sayılı B. M. M. kararı gereğince ihtilâflı hususun Çalışma Bakanlığından sorulması gerektiği ve oradan alınacak cevabın mahkemeyi bağliyacağı, bunun da Anayasa'nın 8 ve 132 nci maddelerine aykırı bir netice doğuracağı mülâhâzasıyla 4841 sayılı kanunun 9 uncu maddesinin A bendinin iptali gerektiği düşüncesiyle mahkememize başvurulmuştur.

Yukarıda (1) numaralı bentte izah edildiği gibi, Çalışma Genel Müdürlüğünün vazifelerini tâyin eden bu hüküm dâvaya uygulanacak nitelikte olmamakla beraber Büyük Millet Meclisinin 1966 sayılı kararında da, mahkemeyi Anayasa'ya aykırılık kanısına götürecek bir mâna yoktur. Filhakika:

a) Hükümetin tefsir isteği 4841 sayılı kanunun 9 uncu maddesinin A bendi hakkında değil İş Kanununun 5518 sayılı kanunla değişik 1 inci maddesi hakkındadır.

b) B, M, M. kararının dayanağı 4841 sayılı kanundaki bu hüküm olmayıp gene iş Kanununun 5518 sayılı kanunla değişik 2 nci maddesinde mevcut (İtiraz, Bakanlıkça incelenerek kesin karara bağlanır) hükmüdür. Dâvada, olsa olsa, bu hüküm uygulanabilir. Halbuki mahkeme, İş Kanununun 2 nci maddesi hükmünün iptali talebiyle mahkememize müracaat etmiş değildir.

c) B. M. M. kararı İş Kanununun 2 nci maddesinin A bendine dayandığına göre bu bendin tatbik sahasında bir izah olabilir. Yani, bir işyerinin İş Kanununun şümulüne alınması sırasında o yerdeki bir kimsenin işçi olup olmadığı noktasında doğacak ihtilâfların Çalışma Bakanlığınca halledileceğini ifade edebilir. Yoksa, bir işyeri İş Kanununun şümulüne alınıp bu husus kesinleştikten sonra orada çalışanlardan birinin işçi olup olmadığı hususu, ancak işveren ile işçiyi bir de işçi Sigortaları Kurumunu ilgilendirir. Bu şahıslar arasında doğacak böyle bir ihtilâfın Çalışma Bakanlığınca halledileceğine dair hiçbir kanun hükmü yoktur.

O halde, Tunceli Mahkemesi, ölen kimsenin işçi sayılıp sayılmıyacağını, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda gösterilen delillerle tesbitte serbesttir.

d) B. M. M. kararının daha şümulü, bir kimsenin işçi olup olmadığı hususundaki her ihtilâfın Çalışma Bakanlığınca halli gerektiğini derpiş eden bir mâna taşıdığı gözükmektedir. Bunun sebebi de İş Kanununun değişik 2 nci maddesinin A bendi hükmünün tamamının karara alınmamış olmasıdır. A bendi aynen şöyledir :

(Bu Kanun, mahiyeti itibariyle yolunda işleyebilmesi için günde en az on işçi çalıştırmayı gerektiren işyerlerine ve buralarda çalışan işçilerle bunların işverenlerine uygulanır. Bir işyerinin İş Kanununun şümulüne alındığı keyfiyeti işverene tebliğ edilir. Bu tebliğ işveren tarafından işyerinde ilân olunur. İşverenler veya işçileri tebliğ tarihinden itibaren bir ay içinde itiraz edebilirler. Vuku bulacak itirazlar kanunun uygulanmasını durdurmaz, itiraz, bakanlıkça incelenerek kesin karara bağlanır).

Altı çizilen cümleler B. M. M. kararına alınmadığından bu hükmün :

- Bir işyerinin İş Kanununun şümulüne alınmasının işverene tebliği ve işyerinde ilâm üzerine;
- Tebliğ tarihinden itibaren bir ay içinde;
- Tebliğ edilen (işyerinin, İş Kanununun şümulüne alındığı keyfiyetine karşı yapılacak itirazlarda değil (Bir kimsenin işçi sayılıp sayılmayacağı) hususundaki bütün ihtilâflarda tatbikatına müsait bir mâna meydana çıkmaktadır.

Bir kanun hükmünün tefsir yolu ile değiştirilemeyeceğine bu hadisede bir tefsir kararı da mevcut olmadığına; altı çizilen ve itiraz konusu ile zamanını tâyin eden hükümlerin B. M. M. kararına alınmamış olması bu hükümleri ortadan kaldırmadığına; mahkemeler - Anayasa'nın 132 nci madesine göre - hüküm olan hallerde doğrudan doğruya kanun hükümlerini uygulamakla mükellef olduklarına göre B.M.M. kararı, elindeki hâdise dolayısıyla mahkemeyi Çalışma Bakanlığına başvurmaya zorlayamaz.

3- Mahkemeyi, Çalışma Bakanlığına müracaat hususunda zorlayan bir kanun hükmü yoktur.

İş Kanununun 2 nci maddesinin A bendi hükmü ancak, bir işyerinin İş Kanununun şümulüne alınması muamelesi dolayısıyla bir ay içinde yapılacak itirazlara tatbik edilebilir. Bir kimsenin işçi olup olmadığının tâyini çalıştığı İş yerinin İş Kanununun şümulüne alınması keyfiyetinde müessir oluyorsa Çalışma Bakanlığı, bu vesile ile, İş Kanununun 1 inci maddesine göre bu kimsenin işçi sayılıp sayılmıyacağını da inceleyebilir. Fakat işyerinin İş Kanununun şümulüne girdiği

Esas No.:1963/245

Karar Sayısı:1963/203

hususundaki muamele itiraz müddetinin geçmesiyle veya itirazın reddi hakkındaki kararın kanunen kesinleşmesiyle tekemmül ettikten sonra o işyerinde çalışanların işçi sayılıp sayılmıyacakları hakkındaki ihtilâflarda Çalışma Bakanlığının tetkik yetkisi Kalmaz. B. M. M. kararı ancak, bu manada kabul edebilir.

Çoğunluk kararına bu sebeplerle muhalifim

Üye

Şemsettin
Akçoğlu

MUHALEFET ŞERHİ

İş Kanununa tabi bir iş yerinde çalışan bir kimsenin İş Kanununun birinci maddesindeki tarife uygun işçi sayılıp, sayılmıyacağı konusunda bir anlaşmazlık çıkması halinde Çalışma Bakanlığının, 4841 sayılı kanunun 9 uncu maddesinin A fıkrası uyarınca, o kimsenin gördüğü işin niteliğini inceleyerek bu husustaki mütalâasını ilgililere bildirmeğe yetkili olduğu Türkiye Büyük Millet Meclisinin 7/5/1956 tarih ve 1966 sayılı kararında açıklanmıştır. Ne Çalışma Bakanlığının Kuruluşu ve Görevleri hakkında 4841 sayılı kanunun 9 uncu maddesinde, ne de Türkiye Büyük Millet Meclisinin 7/5/1956 tarih ve 1966 sayılı kararında, bazı kanunlarda olduğu gibi, Çalışma Bakanlığının bu konudaki bildirisini aleyhine hiçbir kaza mercine başvurulmayacağına dair bir hüküm yoktur. Şu hale göre, Bakanlığın bildirisinden zarar gördüğü iddiasında olan her şahıs görevli kaza mercii önünde dâva açmak, veya aleyhine açılmış olan bir dâvada bunu bir müdafaa sebebi olarak ileri sürmek suretiyle bu bildiriye iltifat edilmemesini isteyebilir. Bu itibarla 4841 sayılı kanunun itiraz konusu 9 uncu maddesinin A bendi Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sına aykırı değildir. Anayasa Mahkemesinin de itirazı yalnız bu gerekçe ile reddi doğru olur. Bakanlığın görüşünün idari bir karar mı, yoksa sadece bir bilirkişi mütalâası mı olduğu, bunun aleyhine hangi kaza merciiine başvurulabileceği konusu üzerinde durulması doğru olamaz. Mahkemenin çoğunluktaki üyelerinin Çalışma Bakanlığının bildirisinin bir idari karar olduğunu kabul etmelerine karşılık azınlıkta kalan bir kısım üyelerden bunun idarî bir karar olmayıp sadece bir bilirkişi mütalâasından ibaret olduğunu savunmuşlardır. Sonuçta ise üyelerin hepsi Bakanlığın bildirisini aleyhine kaza merciiine başvurulabileceğinde bu itibarla da itiraz konusu kanun hükmünün Anayasa'ya aykırı olmadığına birleşmişlerdir. Bu durum karşısında adlî ve idari kaza mercilerinin görüşleri üzerinde herhangi bir şekilde müessir olmamak, kaza mercilerini bu konuda tamamen serbest bırakmak gerekir. Bunların arasında görev konusunda çıkacak anlaşmazlıklar uyuşmazlık mahkemesince halledilir. Bütün bu sebeplerle Çalışma Bakanlığının konumuzla ilgili işleminin idari tasarruf niteliğinde olduğu, Danıştay'ca iptal edilmedikçe mahkemeleri bağlayıcı yolundaki cümlenin kararda yer almaması yerinde olur.

Yukarıda arz ve izah edilen sebeplerle kararın gerekçesine muhalifiz.

Esas No.:1963/245
Karar Sayısı:1963/203

Üye
Osman Yeten

Üye
Ekrem Tüzemen